

MINTAQANING INVESTITSION JOZIBADORLIGI: IQTISODIY MAZMUNI, MOHIYATI VA ILMIY YONDASHUVLAR

Olimjanov Islomjon Odiljon o'g'li

“University of Business and Science”

rektor maslahatchisi

Annotatsiya

Maqolada mintaqaning investitsion jozibadorligi iqtisodiy kategoriya sifatida tadqiq etildi, uning mazmuni va tarkibiy elementlari nazariy jihatdan asoslandi. Investitsion salohiyat, investitsion muhit, investitsion jozibadorlik va investitsion faollik o'rtasidagi iyerarxik bog'liqlik aniqlandi. Mavjud ilmiy yondashuvlar qiyosiy tahlil qilinib, lokatsion-eklektik, yangi iqtisodiy geografiya, institutsional-regulyativ, biznes-muhit, integral-indeks va rejim-hududiy yo'nalishlar bo'yicha tizimlashtirildi. Xalqaro baholash usullarining mintaqaviy investitsion jozibadorlikni o'lchashdagi imkoniyatlari baholandi. O'zbekiston hududlarining investitsiya ko'rsatkichlari asosida nazariy yondashuvlarning amaliy jihatlari ochib berildi. Tadqiqot natijasida mintaqaviy investitsion jozibadorlikni kompleks baholash, hududiy investitsiya takliflarini ixtisoslashtirish va investitsiya muhitining institutsional barqarorligini mustahkamlash bo'yicha ilmiy takliflar ishlab chiqildi.

Kalit so'zlar: mintaq, investitsion jozibadorlik, investitsion salohiyat, investitsion muhit, investitsion faollik, hududiy rivojlanish, xorijiy investitsiyalar, biznes muhiti, institutsional muhit, integral baholash.

Аннотация

В статье была исследована инвестиционная привлекательность региона как экономическая категория, раскрыты ее содержание и основные структурные элементы. Была определена иерархическая взаимосвязь между инвестиционным потенциалом, инвестиционной средой, инвестиционной привлекательностью и инвестиционной активностью. Существующие научные подходы были подвергнуты сравнительному анализу и систематизированы по локационно-эклектическому, пространственному, институционально-регулятивному, бизнес-средовому, интегрально-индексному и режимно-территориальному направлениям. Были оценены возможности международных методик при измерении региональной инвестиционной привлекательности. На основе инвестиционных показателей регионов Узбекистана были раскрыты практические аспекты рассмотренных теоретических положений. По результатам исследования были разработаны научные предложения по комплексной оценке инвестиционной привлекательности регионов, специализации территориальных инвестиционных предложений и укреплению институциональной устойчивости инвестиционной среды.

Ключевые слова: регион, инвестиционная привлекательность, инвестиционный потенциал, инвестиционная среда, инвестиционная активность, региональное развитие, иностранные инвестиции, бизнес-среда, институциональная среда, интегральная оценка.

Abstract

Regional investment attractiveness was examined as an economic category, and its content and structural elements were theoretically substantiated. The hierarchical relationship among investment potential, investment environment, investment attractiveness, and investment activity was identified. Existing scientific approaches were comparatively analyzed and classified into location-eclectic, new economic geography, institutional-regulatory, business environment, composite-index, and regime-based territorial approaches. The applicability of international assessment methodologies to measuring regional investment attractiveness was evaluated. The practical implications of the theoretical approaches were examined using investment indicators across the regions of Uzbekistan. Based on the findings, scientific recommendations were developed for the comprehensive assessment of regional investment attractiveness, specialization of regional investment proposals, and strengthening of the institutional stability of the investment environment.

Keywords: region, investment attractiveness, investment potential, investment environment, investment activity, regional development, foreign investment, business environment, institutional environment, composite assessment.

KIRISH

Hududiy iqtisodiyot nazariyasida kapitalning makon bo'yicha notekis taqsimlanishi tasodifiy hodisa emas, balki barqaror qonuniyat sifatida e'tirof etiladi. Investorning joylashuv to'g'risidagi qarori hech qachon yagona narx ko'rsatkichi bilan izohlanmaydi: u resurs bazasining tarkibi, institutsional muhitning ishonchliligi, bozorlarga chiqish imkoniyati va uzoq muddatli kutilmalarning murakkab kombinatsiyasidan kelib chiqadi. Xalqaro ishlab chiqarishning eklektik nazariyasi aynan joy ustunliklarini mustaqil tahlil obyekti darajasiga ko'targan va kapital oqimlarini tushuntirishda hududiy o'lchovning metodologik ahamiyatini mustahkamlagan [1].

Fazoviy iqtisodiyotning keyingi bosqichi masshtab samarasi bilan transport xarajatlari o'rtasidagi muvozanat iqtisodiy faoliyatning konsentratsiyasini keltirib chiqarishini formal modellar vositasida asoslab berdi [2]. Ushbu ikki nazariya an'ananing kesishuvida mintaqaning investitsion jozibadorligi tushunchasi shakllandi. Uning o'ziga xosligi shundaki, u bir vaqtning o'zida obyektiv resurs bazasini ham, subyektiv investor idrokini ham qamrab oladi hamda faqat statistik o'lchov yoki faqat sifat bahosi doirasida to'liq ochilmaydi.

Kategoriyaning nazariy chegaralarini aniqlashtirish amaliy zaruriyatdan ham kelib chiqadi. O'zbekistonda investitsiya munosabatlarining huquqiy asoslari yaxlit qonun bilan tartibga solingan hamda investorlar huquqlarining davlat kafolatlari mustahkamlangan [3]. Milliy taraqqiyot strategiyasi hududlarning iqtisodiy salohiyatini ro'yobga chiqarishni ustuvor yo'nalish sifatida belgilagan [4], uning yangilangan bosqichi esa 2030-yilgacha mo'ljallangan vazifalarni izchil davom ettirish tartibini o'rnatgan [5]. Bunday siyosiy ramka mintaqa darajasidagi jozibadorlikni o'lchash va boshqarishga qaratilgan ilmiy apparatga talabni oshiradi.

Maqolaning maqsadi - mintaqaning investitsion jozibadorligini iqtisodiy kategoriya sifatida aniq ta'riflash, uning tarkibiy elementlari o'rtasidagi mantiqiy iyerarxiyani asoslash va mavjud ilmiy yondashuvlarni yagona tasnif doirasida tizimlashtirishdan iborat. Vazifalar doirasiga kategoriyaning mazmun chegaralarini belgilash, xalqaro baholash tizimlarining nazariy asoslarini qiyoslash hamda milliy amaliyot uchun moslashtirish shartlarini aniqlash kiritildi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Investitsion jozibadorlik muammosining nazariy negizi xalqaro ishlab chiqarish nazariyasida shakllandi. Egalik, joylashuv va internallashtirish ustunliklarining uchlik tarkibi doirasida joy ustunliklari transmilliy kompaniya qarorining mustaqil determinanti sifatida ajratildi; empirik tekshiruvlar esa tarmoq tarkibi va geografik taqsimotning aynan shu ustunliklar bilan bog'liqligini tasdiqladi [1]. Ushbu yondashuv mintaqani passiv kapital qabul qiluvchi emas, balki o'z ustunliklari majmuasini taklif etuvchi faol subyekt sifatida talqin qilish imkonini berdi.

Fazoviy tahlil an'anasi masalani boshqa burchakdan yoritdi. O'suvchi daromadlilik, tashish xarajatlari va talab hajmining o'zaro ta'siri sanoat konsentratsiyasining o'z-o'zini kuchaytiruvchi mexanizmini vujudga keltirishi ko'rsatildi [2]. Modelning amaliy natijasi shundan iboratki, hududning jozibadorligi statik resurs zaxirasiga emas, balki mavjud iqtisodiy massaning kritik darajasiga bog'liq bo'ladi. Ushbu xulosa keyinchalik hududiy raqobatbardoshlik indekslarining konseptual asosiga aylandi.

Xalqaro tashkilotlar darajasida kategoriya o'lchov apparatiga ega bo'ldi. Jahon banki tomonidan ishlab chiqilgan biznes-muhitni baholash tizimi tartibga solish bazasi, davlat xizmatlari va operatsion samaradorlik ustunlari kesimida o'n mavzuni qamrab oladi hamda ekspert so'rovlari bilan korxona darajasidagi ma'lumotlarni birlashtiradi [10]. Tizimning birinchi nashri ellikta iqtisodiyot bo'yicha taqqoslanadigan bazani shakllantirdi [9]. Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti esa chetdan kiritiladigan investitsiyalarga nisbatan statutar cheklovlarni o'lchovchi indeksni yuritadi; uning uslubiy ramkasi ulushli ishtirok chegaralari, tekshiruv tartiblari, kadrlar bo'yicha talablar va operatsion cheklovlarni qamrab oladi [12]. Indeksning so'nggi yangilanishi yuzdan ortiq iqtisodiyot bo'yicha natijalarni umumlashtirdi va cheklovlar tarkibidagi o'zgarishlarni ko'rsatdi [13]. Indeks natijalari muntazam yangilanib, ochiq ma'lumotlar bazasi orqali taqdim etiladi [11].

Hududiy o'lchov Yevropa Ittifoqi tajribasida eng izchil ishlab chiqilgan. Mintaqaviy raqobatbardoshlik indeksining yangilangan versiyasi NUTS-2 darajasidagi barcha hududlar uchun kompozit baho beradi va korxonalar hamda aholi manfaatlarini birgalikda hisobga oladi [14]. Indeks ustunlari institutlar, infratuzilma, inson kapitali, bozor hajmi va innovatsion salohiyatni qamrab olib, hududiy siyosat qarorlari uchun empirik asos vazifasini bajaradi [15]. Maxsus huquqiy rejimlar samaradorligiga bag'ishlangan tadqiqotlar esa lokal ustunliklarni maqsadli shakllantirish mumkinligini, biroq natija institutsional dizayn sifati bilan chambarchas bog'liqligini ko'rsatdi [16].

Global investitsiya oqimlari dinamikasi kategoriyaning tashqi kontekstini belgilaydi. 2024-yilda jahon bo'yicha to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar 1,5 trln

AQSh dollarigacha nominal o'sganiga qaramay, tranzit moliyaviy oqimlar hisobga olinmaganda ko'rsatkich pasaygan; Osiyo esa yetakchi qabul qiluvchi mintaqa maqomini saqlab qolgan [6]. Keyingi davr ma'lumotlari rivojlanayotgan Osiyoga yo'naltirilgan oqimlar global hajmning qariyb qirq foizini tashkil etganini qayd etdi [8], loyihalar soni bo'yicha o'zgarishlar esa alohida monitoring sharhlarida umumlashtirildi [19]. Milliy darajada investitsiya imkoniyatlari va imtiyoz rejimlari rasmiy portal orqali tizimli ravishda taqdim etiladi [18].

Adabiyotlar tahlili natijasiga ko'ra, mavjud yondashuvlar kategoriyaning ayrim qirralarini chuqur yoritgan, biroq mintaqa darajasida salohiyat, muhit, jozibadorlik va faollik o'rtasidagi iyerarxik bog'liqlik yagona konseptual sxemada kam ifodalangan. Ushbu bo'shliq keyingi bo'limlarning tadqiqot maydonini belgiladi.

METODOLOGIYA

Tadqiqot nazariy-metodologik xarakterga ega bo'lib, sifat tahlili usullariga tayanadi. Kategoriyaning mazmunini aniqlashtirishda ilmiy abstraksiya va mantiqiy umumlashtirish qo'llanildi: dastlab tushunchaning zaruriy belgilari ajratildi, so'ngra ular o'zaro bog'liq iyerarxik tizimga birlashtirildi. Yondashuvlarni tasniflashda qiyosiy-institutsional usul ishlatildi; har bir yondashuv uchun talqin mazmuni, baholash vositasi va manba aniq qayd etildi.

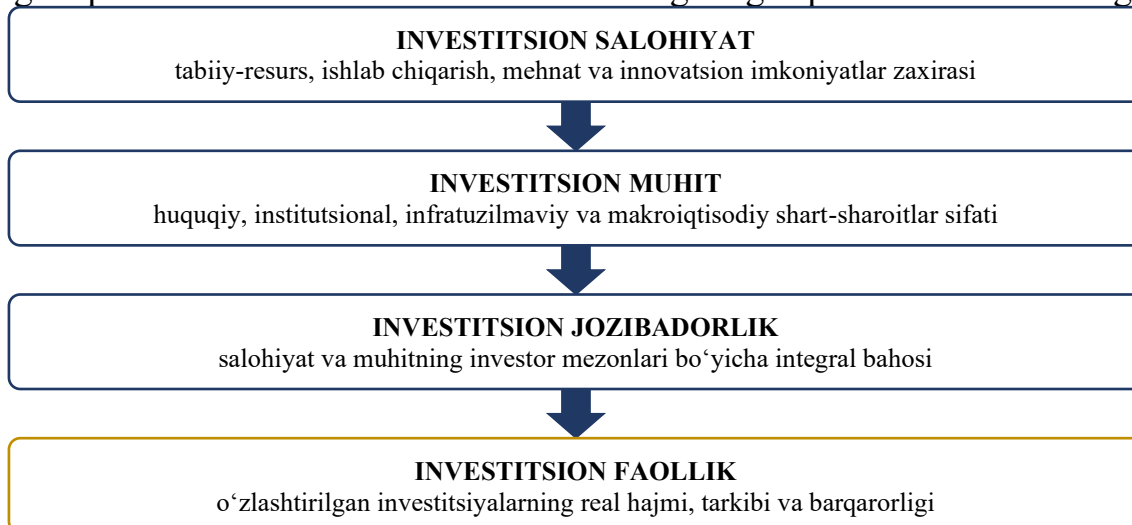
Empirik asos sifatida faqat rasmiy va ochiq manbalar tanlandi. Milliy statistika qo'mitasining asosiy kapitalga investitsiyalar bo'yicha yillik axboroti hududiy kesimdagi ko'rsatkichlarni taqdim etdi [17]. Xalqaro kontekst UNCTAD hisobotlari va monitoring sharhlari asosida shakllantirildi [6], [7], [8] va [19]. Baholash uslublarini qiyoslashda Jahon banki hamda Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkilotining metodologik hujjatlari [10], [12] va [20] va Yevropa Komissiyasining ishchi materiallari [14] birlamchi manba vazifasini bajardi.

Tahlil ketma-ketligi uch bosqichdan iborat bo'ldi. Birinchi bosqichda tushunchaning nazariy chegaralari belgilandi va tarkibiy elementlar ajratildi. Ikkinchi bosqichda xalqaro baholash tizimlari kontent-tahlil orqali oltita yondashuvga ajratilib tizimlashtirildi. Uchinchi bosqichda olingan konseptual sxema O'zbekiston mintaqalarining statistik ko'rsatkichlari misolida izohlandi. Tadqiqot chegarasi sifatida shuni qayd etish lozimki, taqdim etilgan sxema miqdoriy ekonometrik tekshiruvdan o'tkazilmagan va u keyingi empirik ishlar uchun nazariy platforma sifatida taklif etiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Kategoriyaning mazmunini ochish uning tarkibiy elementlarini aniq ajratishdan boshlanadi. Investitsion salohiyat hududda mavjud tabiiy-resurs, ishlab chiqarish, mehnat va innovatsion imkoniyatlar zaxirasini ifodalaydi va o'z mohiyatiga ko'ra obyektiv, nisbatan sekin o'zgaruvchi kattalikdir. Investitsion muhit esa ushbu zaxiradan foydalanish shartlarini belgilaydi: huquqiy kafolatlar, tartib-taomillar sifati, infratuzilma holati va makroiqtisodiy barqarorlik uning asosiy tashkil etuvchilaridir. Investitsion jozibadorlik ikki elementning investor mezonlari bo'yicha integral bahosi

sifatida yuzaga keladi, investitsion faollik esa ushbu bahoning real kapital oqimlariga aylangan qismini ko'rsatadi. Elementlar o'rtasidagi bog'liqlik 1-rasmda keltirilgan.

1-rasm. Mintaqaning investitsion jozibadorligi kategoriyasining tarkibiy iyerarxiyasi¹

Taqdim etilgan iyerarxiya muhim uslubiy xulosani beradi: yuqori salohiyat o'z-o'zidan yuqori faollikni kafolatlamaydi, chunki oraliq bosqichlarda muhit sifati va investor idroki hal qiluvchi rol o'ynaydi. Hududiy siyosatning eng samarali qo'llanish nuqtasi ham salohiyatni oshirish emas, balki muhitni takomillashtirish va jozibadorlik haqidagi axborotni investorlarga yetkazish bo'lib chiqadi.

Ilmiy yondashuvlarning qiyosiy tasnifi kategoriyaning ko'p qirraliligini yaqqol namoyon etadi. Har bir yondashuv o'ziga xos o'lchov vositasiga tayanadi va tahlil obyektining ma'lum bir jihatini ustuvor deb biladi. Ularning umumlashtirilgan tavsifi 1-jadvalda berilgan.

1-jadval
Mintaqaning investitsion jozibadorligini talqin qilishning asosiy ilmiy yondashuvlari²

Yondashuv	Kategoriyaning talqini	Baholashning asosiy vositasi	Manba
Lokatsion-eklektik	Mintaqa xorijiy investorga egalik va internallashtirish ustunliklarini ro'yobga chiqarish imkonini beruvchi joy ustunliklari majmuasi sifatida qaraladi	Joy ustunliklari (L-omillar) bo'yicha qiyosiy tahlil	[1]
Yangi iqtisodiy geografiya	Jozibadorlik masshtab samarasi, transport xarajatlari va agglomeratsiya kuchlari nisbatining hosilasi sifatida talqin etiladi	Markaz-periferiya va agglomeratsiya modellari	[2]

¹ Manba: [1], [2], [10] va [14] manbalaridagi konseptual qoidalar asosida muallif tomonidan ishlab chiqildi.

² Manba: [1], [2], [10], [12], [14] va [16] manbalari asosida muallif tomonidan tuzildi.

Yondashuv	Kategoriyaning talqini	Baholashning asosiy vositasi	Manba
Institutsional-regulyativ	Jozibadorlik investor faoliyatiga nisbatan belgilangan qoidalar, tartib-taomillar va kafolatlar sifati orqali o'lganadi	FDI Regulatory Restrictiveness Index (22 tarmoq, 4 toifa)	[12]
Biznes-muhit yondashuvi	Jozibadorlik tartibga solish bazasi, davlat xizmatlari va operatsion samaradorlikning muvozanatli uyg'unligi sifatida baholanadi	B-READY uch ustunli va o'n mavzuli metodologiyasi	[10]
Integral-indeks (hududiy)	Jozibadorlik hudud darajasida ko'p o'lgovli kompozit indeks ko'rinishida miqdoriy ifodalanadi	EU Regional Competitiveness Index 2.0 (NUTS-2)	[14]
Rejim-hududiy (zonaviy)	Jozibadorlik maxsus huquqiy rejim vositasida maqsadli shakllantiriladigan lokal ustunlik sifatida ko'riladi	Maxsus iqtisodiy zonalar faoliyati natijadorligini baholash	[16]

1-jadval ma'lumotlari yondashuvlar o'rtasida raqobat emas, balki to'ldiruvchilik munosabati mavjudligini ko'rsatadi. Lokatsion va fazoviy yondashuvlar jozibadorlikning tabiatini tushuntiradi; institutsional va biznes-muhit yondashuvlari uni boshqarish vositalarini beradi; integral-indeks va zonaviy yondashuvlar esa natijani o'lchash va maqsadli shakllantirish imkonini yaratadi. Yaxlit tahlil uchun ushbu qatlamlarning barchasi zarur bo'ladi.

Milliy statistika kategoriyaning amaliy mazmunini yaqqol izohlaydi. 2023-yilda respublika bo'yicha asosiy kapitalga 352,1 trln so'm investitsiya o'zlashtirilib, o'sish sur'ati 122,1 foizni tashkil etdi; to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hisobidan o'zlashtirilgan hajm 84,3 trln so'mga yetdi va umumiy hajmdagi ulushi 24,0 foizni tashkil qildi [17]. Hududiy kesimda Toshkent shahri 67,9 trln so'm, Toshkent viloyati 44,4 trln so'm, Andijon viloyati 31,3 trln so'm ko'rsatkichi bilan yetakchilik qildi [17]. To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar bo'yicha esa taqsimot boshqacha manzara berdi: Buxoro viloyati 12 496,0 mlrd so'm, Sirdaryo viloyati 9 722,7 mlrd so'm va Toshkent shahri 8 714,2 mlrd so'm bilan oldingi o'rinlarni egalladi [17].

Ushbu nomutanosiblik nazariy sxemani amaliy jihatdan tasdiqlaydi. Umumiy investitsiya hajmi bo'yicha yetakchi hudud xorijiy kapital jalb etish bo'yicha ham yetakchi bo'lishi shart emas, chunki ikki ko'rsatkich turli mexanizmlar bilan shakllanadi: birinchisi salohiyat va markazlashgan moliyalashtirish bilan, ikkinchisi esa muhit sifati hamda investor idroki bilan bog'liq. Buxoro va Sirdaryo viloyatlari misolida ko'rinib turibdiki, nisbatan kichik iqtisodiy massaga ega hududlar ham maqsadli loyihalar va qulay rejimlar hisobiga xorijiy kapital bo'yicha yuqori natijaga erisha oladi.

Investor-mamlakatlar tarkibi jozibadorlikning tashqi o'lgovini to'ldiradi: 2023-yilda xorijiy investitsiya va kreditlar hajmida Xitoy 25,6 foiz, Rossiya 13,4 foiz va Saudiya Arabistoni 7,9 foiz ulushga ega bo'ldi [17]. Iqtisodiy faoliyat turlari kesimida

ishlab chiqarish sanoati 28,6 foiz bilan yetakchi yoʻnalish sifatida qayd etildi [17]. Bunday tarkib mintaqalar uchun aniq ixtisoslashuv signalini beradi va hududiy investitsiya taklifini shakllantirishda ustuvorliklarni belgilash imkonini yaratadi.

Global kontekst milliy natijalarga qoʻshimcha maʼno beradi. Osiyo mintaqasi jahon investitsiya oqimlari boʻyicha yetakchi mavqeni saqlab turgani [7] va rivojlanayotgan Osiyoga yoʻnaltirilgan hajm global koʻrsatkichning salmoqli qismini tashkil etayotgani [8] Markaziy Osiyo hududlari uchun qulay tashqi konyunkturani anglatadi. Raqamli iqtisodiyotga yoʻnaltirilgan xalqaro investitsiyalarning oʻsib borayotgan roli [6] esa mintaqalar oldiga anʼanaviy resurs ustunliklaridan tashqari raqamli infratuzilma va malakali kadrlar boʻyicha ustunlik shakllantirish vazifasini qoʻyadi. Statutar cheklovlarning yumshatilishi investitsiya oqimlarining oʻsishiga olib kelishi xalqaro tahlillarda izchil tasdiqlangan [13]; ushbu bogʻliqlik milliy va hududiy darajadagi tartibga solish islohotlarining natijadorligini asoslaydi.

Kategoriyaning oʻlchov jihati alohida eʼtiborni talab etadi. Biznes-muhitni baholashning zamonaviy uslubi ikki xil axborot manbaini birlashtiradi: huquqiy hujjatlar asosidagi ekspert bahosi va korxonalar soʻrovi orqali olinadigan amaliy tajriba maʼlumotlari [10]. Bunday ikki qatlamli yondashuv qonun matnida eʼlon qilingan qoidalar bilan ularning real ijrosi oʻrtasidagi tafovutni aniqlash imkonini beradi. Hududiy darajada ushbu tamoyilni qoʻllash mintaqalar oʻrtasidagi farqni tartibga solish bazasi emas, balki uni qoʻllash amaliyoti hisobiga izohlash yoʻlini ochadi.

Kompozit indekslar tajribasi yana bir muhim uslubiy saboqni beradi. Hududiy raqobatbardoshlik indeks korxonalar manfaatlari bilan bir qatorda aholining turmush sifatini ham hisobga oladi va shu tariqa jozibadorlikni tor moliyaviy mezonlardan kengroq ijtimoiy-iqtisodiy mezonlarga koʻchiradi [14]. Ushbu mantiq investitsiyalarni jalb etish maqsadining oʻzini qayta taʼriflaydi: yakuniy natija kapital hajmi emas, balki uning hududiy rivojlanishga qoʻshgan hissa sifatida oʻlchanadi [15].

Umumlashtirilgan natija quyidagicha ifodalanadi: mintaqaning investitsion jozibadorligi - hududning resurs salohiyati va institutsional muhiti asosida shakllanadigan, investor tomonidan qiyosiy tarzda idrok etiladigan hamda real kapital oqimlariga aylanish qobiliyatiga ega boʻlgan integral iqtisodiy sifatdir. Ushbu taʼrif kategoriyaning bir vaqtning oʻzida obyektiv oʻlchanadigan va boshqariladigan kattalik sifatida talqin qilish imkonini beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Oʻtkazilgan nazariy tahlil bir qator asosli xulosalarga olib keldi. Birinchidan, mintaqaning investitsion jozibadorligi mustaqil iqtisodiy kategoriya maqomiga ega boʻlib, u investitsion salohiyat va investitsion muhitning hosilasi, investitsion faollikning esa shartidir. Ikkinchidan, kategoriyaning oʻlchov apparati xalqaro amaliyotda yetarli darajada rivojlangan va uning asosiy elementlari milliy sharoitga moslashtirilishi mumkin. Uchinchidan, hududiy darajadagi jozibadorlikni faqat statistik hajm koʻrsatkichlari bilan baholash toʻliq tasavvur bermaydi, chunki xorijiy kapital taqsimoti umumiy investitsiya taqsimotidan sezilarli farq qiladi.

Amaliy takliflar quyidagi yoʻnalishlarda shakllantirildi. Mintaqalar boʻyicha investitsion jozibadorlikning muntazam integral bahosini yuritish maqsadga muvofiq boʻlib, uning tarkibi Yevropa hududiy raqobatbardoshlik indeksining ustun tuzilmasiga [14] va biznes-muhitni baholashning uch ustunli mantiqiga [10] tayanishi mumkin. Baholash natijalari rasmiy investitsiya portali orqali oshkora eʼlon qilinsa [18], investorlar uchun axborot xarajatlari kamayadi va hududlar oʻrtasida sogʻlom raqobat muhiti kuchayadi.

Hududiy investitsiya taklifini ixtisoslashtirish ikkinchi ustuvor yoʻnalish sifatida taklif etiladi. Ishlab chiqarish sanoatining xorijiy investitsiyalar tarkibidagi yetakchi ulushi [17] har bir mintaqa uchun aniq tarmoq ustunligini belgilash va shu asosda loyihalar portfelini shakllantirish imkonini beradi. Maxsus huquqiy rejimlarning natijadorligi institutsional dizayn sifatiga bogʻliqligi [16] hisobga olinsa, mavjud zonalar faoliyatini muntazam monitoring qilish tizimini yoʻlga qoʻyish oʻrinli boʻladi.

Uchinchi yoʻnalish investitsiya muhitining huquqiy barqarorligini yanada mustahkamlash bilan bogʻliq. Amaldagi qonunchilik investorlar huquqlarining keng kafolatlarini nazarda tutadi [3], milliy strategik hujjatlar esa hududiy rivojlanish ustuvorliklarini aniq belgilagan [4] va [5]. Ushbu huquqiy va strategik asosning hududiy darajadagi izchil qoʻllanilishi mintaqalarning investitsion jozibadorligini oshirishning eng ishonchli manbai boʻlib qolmoqda.

Keyingi tadqiqotlar uchun istiqbolli yoʻnalish sifatida taklif etilgan konseptual sxemani miqdoriy modellashirish, mintaqalar boʻyicha kompozit indeks hisoblash va uning investitsion faollik koʻrsatkichlari bilan statistik bogʻliqligini tekshirish belgilandi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. Dunning, J. H. Toward an Eclectic Theory of International Production: Some Empirical Tests // Journal of International Business Studies. - 1980. - Vol. 11, No. 1. - P. 9-31. <https://doi.org/10.1057/palgrave.jibs.8490593>
2. Krugman, P. Increasing Returns and Economic Geography // Journal of Political Economy. - 1991. - Vol. 99, No. 3. - P. 483-499. <https://ideas.repec.org/a/ucp/jpolec/v99y1991i3p483-99.html>
3. Oʻzbekiston Respublikasining 2019-yil 25-dekabrdagi OʻRQ-598-son "Investitsiyalar va investitsiya faoliyati toʻgʻrisida"gi Qonuni <https://lex.uz/docs/-4664142>
4. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi PF-158-son "Oʻzbekiston - 2030" strategiyasi toʻgʻrisidagi Farmoni <https://lex.uz/docs/-6600413>
5. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 16-fevraldagi PF-21-son "Mamlakat taraqqiyotining 2030-yilgacha moʻljallangan ustuvor yoʻnalishlari doirasida islohotlarni izchil davom ettirish va yangi bosqichga olib chiqishning qoʻshimcha chora-tadbirlari toʻgʻrisida"gi Farmoni <https://lex.uz/docs/-8050769>
6. UNCTAD. World Investment Report 2025: International Investment in the Digital Economy. - Geneva: United Nations, 2025. <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2025>

7. UNCTAD. Global Foreign Direct Investment Falls for the Second Consecutive Year, Posing Acute Challenges to Developing Countries. Press release, 19 June 2025. <https://unctad.org/news/global-foreign-direct-investment-falls-second-consecutive-year-posing-acute-challenges>
8. UNCTAD. Developing Asia Leads Investment Among Developing Regions as Patterns Shift Within the Region. – Geneva, 2026. <https://unctad.org/news/developing-asia-leads-investment-among-developing-regions-patterns-shift-within-region>
9. World Bank Group. Business Ready 2024. – Washington, DC: World Bank, 2024. <https://www.worldbank.org/en/businessready/publications-2024>
10. World Bank. Business Ready Methodology Handbook. First Edition, October 2024. – Washington, DC, 2024. <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/357a611e3406288528cb1e05b3c7dfda-0540012023/original/B-READY-Methodology-Handbook.pdf>
11. OECD. FDI Regulatory Restrictiveness Index. - Paris: OECD. <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/sustainable-investment/fdi-regulatory-restrictiveness-index.html>
12. OECD. OECD FDI Regulatory Restrictiveness Index: Methodological Framework. - Paris: OECD Publishing, 2024. <https://doi.org/10.1787/6491e99d-en>
13. OECD. OECD FDI Regulatory Restrictiveness Index 2024: Key Findings and Trends // OECD Business and Finance Policy Papers, No. 93. - Paris: OECD Publishing, 2025. <https://doi.org/10.1787/88e61362-en>
14. Dijkstra, L., Papadimitriou, E., Cabeza Martinez, B., De Dominicis, L., Kovacic, M. EU Regional Competitiveness Index 2.0 - 2022 edition // European Commission, Working Papers. - Brussels, 2023. https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/publications/working-papers/2023/eu-regional-competitiveness-index-2-0-2022-edition_en
15. European Commission. EU Regional Competitiveness. - Brussels: DG REGIO. https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/maps/regional-competitiveness_en
16. World Bank Group. Special Economic Zones: An Operational Review of Their Impacts. - Washington, DC: World Bank, 2017. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/29054>
17. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. O‘zbekiston Respublikasida asosiy kapitalga investitsiyalar: 2023-yil yanvar-dekabr. - Toshkent, 2024. https://stat.uz/img/press-relizlar/investitsiya_uzb_23_01.pdf
18. Invest Uzbekistan. O‘zbekiston Respublikasining rasmiy investitsiya portali. <https://invest.gov.uz/uz/>
19. UNCTAD. Global Investment Trends Monitor, No. 48, January 2025. - Geneva, 2025. https://unctad.org/system/files/official-document/diaeiainf2025d1_en.pdf
20. OECD. FDI Restrictiveness (indicator). - Paris: OECD Data. <https://www.oecd.org/en/data/indicators/fdi-restrictiveness.html>

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir:
Ingliz tili muharriri:
Rus tili muharriri:
Musahhih:
Sahifalovchi va dizaynerlar:

Xakimov Ziyodulla Axmadovich
Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich
Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li
Karimova Shirin Zoxid qizi
Sadikov Shoxrux Shuxratovich
Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2026-yil, iyun, 6-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: info@marketingjournal.uz
Bot: [@marketinjournalbot](https://t.me/@marketinjournalbot)
Tel.: +998977838464, +998939266610
Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi** rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 362/5 sonli qarori bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710**. GOCT 7.56-2002 "Seriya nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlaro standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**